

Nr 76.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående efter-skänkande av återbetalningsskyldighet beträffande vissa av vattenfallsstyrelsen oriktigt utbetalta dyrtids-tillägg; given Stockholms slott den 26 januari 1934.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

G U S T A F

Henning Leo.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 januari 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Leo anför:

Hos Kungl. Maj:t hava framlidne generaldirektören F. V. Hansens änka Tyra Hansen, född Benckert, m. fl. anhållit om befrielse från dem åliggande återbetalningsskyldighet för belopp, som under åren 1920 och 1921 utbetalts i dyrtidstillägg till lantbrukaren P. H. Sjöblom såsom ledamot av vattenfallsstyrelsen.

Ifrågavarande framställning hänför sig till den fråga om befrielse från återbetalningsskyldighet för till vattenfallsstyrelsens ledamöter under åren

1919—1922 utbetalta dyrtidstillägg, i vilken Kungl. Maj:t år 1929 framlade proposition, nr 152, till riksdagen. Innan jag ingår på den föreliggande framställningen torde jag, med hänvisning i övrigt till nyssnämnda proposition, få erinra om följande:

Chef för statens vattenfallsverk under åren 1919—1922 var förenämnde generaldirektören Hansen och ledamöter av styrelsen voro: under hela denna tid numera avlidne professorn vid tekniska högskolan C. J. Magnell, numera avlidne kabinettskammarherren A. Herlenius och vice häradshövdingen E. O. Hagelin samt under år 1919 och första halvåret 1920 numera avlidne skeppsredaren D. Broström och under andra halvåret 1920 ävensom åren 1921 och 1922 lantbrukaren P. H. Sjöblom.

I § 1 av kungörelsen den 30 maj 1919 (nr 262) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst upptogs arvode bland de i avlöningen ingående slag av kontanta förmåner, varå dyrtidstillägg finge upp bäras. Motsvarande stadgande fanns i kungörelserna den 30 juni 1920 (nr 364), den 29 juni 1921 (nr 344) och den 15 juni 1922 (nr 356) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

Enligt instruktionen den 30 juni 1920 (nr 594) för vattenfallsstyrelsen med underlydande lokalförvaltningar av statens vattenfallsverk utgöres vattenfallsstyrelsen av generaldirektören och chefen för statens vattenfallsverk, såsom ordförande, samt fyra ledamöter; samtliga förordnas av Kungl. Maj:t för viss tid. I instruktionen stadgas, att styrelseledamöterna med generaldirektören dela ansvaret för statens vattenfallsverks förvaltning på sätt i instruktionen angives samt att vissa närmare angivna ärenden avgöras av styrelsen samfällt och övriga ärenden av generaldirektören.

Ledamöterna av vattenfallsstyrelsen åtnjuta enligt avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk med däri genom kungörelse den 4 juni 1920 (nr 253) gjord ändring arvode till belopp av 4,000 kronor för år.

Vid granskning inom *riksräkenskapsverket* av vattenfallsstyrelsens räkenskaper för åren 1919, 1920 och 1921 framställdes under år 1923 bland annat anmärkningar, att Herlenius, Hagelin, Broström och Sjöblom under dessa år fått uppbara dyrtidstillägg å dem i egenskap av ledamöter i vattenfallsstyrelsen tillkommande arvoden. Då bemälda ledamöter icke i denna sin egenskap varit att anse såsom sådana befattningshavare, som avsåges i kungörelsen den 23 december 1918 (nr 1013) samt förberörda kungörelser den 30 maj 1919, den 30 juni 1920 och den 29 juni 1921, samt förty icke varit berättigade till de utgivna arvodestilläggen, anmärkte revisionen de uppburna beloppen till betalning av dem, som deltagit i besluten om de anmärkta medlens utbetalning.

Med gillande av anmärkningarna ålade *kammarrätten* genom särskilda utslag de ledamöter av vattenfallsstyrelsen, som deltagit i de beslut, vilka legat till grund för dessa utbetalningar, att gemensamt eller vilka av dem gälda gitte till statsverket inbetala de anmärkta beloppen med öppen lämnad rätt för dem att hos vederbörande söka sitt åter efter befogenhet.

Beträffande de i kammarrättens utslag utdömda beloppen samt de personer, som ålagts att inbetala de särskilda beloppen, må hänvisas till följande sammanställning:

År, under vilket beloppen ut- betalats	Tillhoppa utbetalt till								Summa Kronor	Kammarrätts utslag den	Enligt utslagen solidariskt betal- ningsskyldiga leda- möter av vatten- fallsstyrelsen	
	Herlenius Kronor		Hagelin Kronor		Broström Kronor		Sjöblom Kronor					
1919.....	2,111	98	2,111	98	2,111	98	—	—	6,335	94	³⁰ / ₁₀₀ 1924	Hansen, Magnell, Herlenius och Hage- lin. Hansen, Magnell, Herlenius och Hage- lin för 3,168 kro- nor; nämnda perso- ner jämte Sjöblom för 5,623 kronor 2 öre. Hansen, Magnell, Herlenius, Hagelin och Sjöblom.
1920.....	2,909	49	2,846	94	1,056	—	1,978	59	8,791	02	³⁰ / ₁₀₀ 1924	
1921.....	2,811	13	2,713	93	—	—	2,985	73	8,510	79	³⁰ / ₁₀₀ 1924	
1919—1921	7,832	60	7,672	85	3,167	98	4,964	32	23,637	75	—	—

Solidariskt betalningsskyldiga voro alltså Hansen, Magnell, Herlenius och Hagelin för tillhoppa 9,503 kronor 94 öre samt Hansen, Magnell, Herlenius, Hagelin och Sjöblom för tillhoppa 14,133 kronor 81 öre.

Sedan samtliga vederbörande anfört besvär över kammarrättsens nyssberörda utslag, meddelade *Kungl. Maj:t i regeringsrätten* utslag den 11 september 1928, varvid ändring ej gjordes. I samtliga målen fann en ledamot av regeringsrätten, att klagandena i sin egenskap av ledamöter i vattenfallsstyrelsen måste anses vara att hänföra till befattningshavare i statens tjänst, vilka i åberopade kungörelser avsåges, samt — vad beträffar samtliga mål utom målet rörande vattenfallsstyrelsens räkenskaper för år 1919 — att icke, såvitt visats, i annan ordning för i målen ifrågakomna tider meddelats bestämmelse, att dyrtidstillägg enligt kungörelserna ej skulle till ledamot i vattenfallsstyrelsen utgå. På grund härav fann bemälda ledamot av regeringsrätten skäligt att med ändring av kammarrättsens utslag förklara riksräkenskapsverkets i målet förda talan icke kunna bifallas.

I särskilda till Kungl. Maj:t ingivna skrifter hemställde dels *Hansen, Herlenius, Hagelin* och *Sjöblom* och dels *stärbhusdelägarna efter Magnell*, vilken avlidit den 12 september 1928, om befrielse från dem enligt regeringsrättsens nyssnämnda utslag åliggande betalningsskyldighet ävensom att, därest de utdömda beloppen av dem uttoges, ersättning måtte beredas för vad de visade sig hava utgivit på grund av sagda utslag. Till stöd härför åberopades vad förut i målen anförts samt att med hänsyn till förekomna omständigheter starka billighetsskäl talade för bifall till ansökningarna.

Statskontoret anförde i utlåtande den 29 januari 1929 följande:

På därom väckt motion hade 1928 års riksdag medgivit (skrivelse nr 104), att till vissa befattningshavare oriktigt utbetalt dyrtidstillägg å dem i egenskap av vikarierande undervisningsråd hos skolöverstyrelsen tillkommande dag-arvode finge efterskänkas i de fall, där utbetalningarna skett, innan de som redogörare ansvariga första gången erhållit del av riksräkenskapsverkets anmärkningar rörande ifrågavarande utbetalningar. För bifall till den föreliggande ansökningen talade billighetsskäl, som syntes lika vägande som de, vilka torde hava föranlett nyssberörda medgivande av riksdagen. Det syntes näm-

ligen otvivelaktigt, att de felaktiga utbetalningarna föranletts därav, att vederbörande författningsbestämmelse varit svårtolkad. Vid sådant förhållande och då anmärkning från riksräkenskapsverkets sida framställdes först efter det samtliga ifrågavarande utbetalningar blivit gjorda, måste vederbörande sakägare anses hava i god tro mottagit ifrågavarande avlöningsbelopp, som för visso redan för länge sedan vore konsumerade. Genom den stegring i penningvärdet, som under de senare åren ägt rum, skulle en återbetalning av sagda belopp ställa sig mycket mera betungande nu än om den skett kort tid efter det beloppen uppburits.

Statskontoret hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att ifrågavarande, till ledamöter i vattenfallsstyrelsen utbetalta dyrtidstillägg måtte efterskänkas.

Sedan Kungl. Maj:t den 1 februari 1929 föreskrivit, att regeringsrättens utlåtande skulle inhämtas över ansökningarna, hemställde *regeringsrätten* den 4 februari 1929, att Kungl. Maj:t måtte med avseende å förekomna omständigheter bereda vederbörande ersättning för vad som visades hava utgivits på grund av förberörda utslag den 11 september 1928.

I förenämnda proposition, nr 152, till 1929 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva, att återbetalningsskyldigheten beträffande ifrågavarande, till ledamöter av vattenfallsstyrelsen oriktigt utbetalta dyrtidstillägg finge efterskänkas. Förslaget vann emellertid icke riksdagens bifall (riksdagens skrivelse nr 232).

Frågan, huruvida omförmälda under åren 1919—1921 utbetalta dyrtidstillägg rätteligen bort utgå eller icke, har därefter varit föremål för domstols prövning.

Så instämde Hagelin, Sjöblom, professorn Magnells änka Ellen Magnell, född Schiller, samt Hansens och Herlenius' dödsbodelägare — under åberopande beträffande Ellen Magnell av en mellan henne och professorn Magnells övriga dödsbodelägare träffad överenskommelse, enligt vilken Ellen Magnell övertagit dödsboets samtliga tillgångar mot förbindelse att svara för boets alla skulder — Kungl. Maj:t och kronan till Stockholms rådhusrätt. Efter att hava erinrat om förut omförmälda revisionsanmärkningar samt om kammarrättens och regeringsrättens utslag anförde kändena följande:

För förra halvåret 1923, under vilken tid Hagelin, Herlenius och Sjöblom jämväl varit ledamöter av vattenfallsstyrelsen, hade dyrtidstillägg icke utbetalats till dem. Enligt de författningar, som för omförmälda tidsperioder gällt i fråga om krigstids- och dyrtidstillägg, hade emellertid dylika tillägg skolat utgå till ledamöterna av vattenfallsstyrelsen. I varje fall hade författningarnas avfattning givit sådant stöd åt besluten att utbetala dylika tillägg, att dessa beslut icke kunde anses såsom fel av beskaffenhet att för dem, som deltagit i besluten, medföra skyldighet att till statsverket återgälda de utbetalade beloppen.

På grund av vad sålunda anförts yrkade kändena, att Hagelin, Herlenius och Sjöblom måtte förklaras berättigade till förut omförmälda, för åren 1919—1921 av dem uppburna belopp samt att kronan måtte varda ålagt dels att i oguldet dyrtidstillägg för förra halvåret 1923 utgiva till Hagelin 577 kronor 95 öre, till Herlenius' dödsbo 599 kronor 55 öre och till Sjöblom 621 kronor 15 öre, dels ock att till Hagelin och hans nyssberörda medparter återställa en av dem till vattenfallsstyrelsen den 14 december 1929 överlämnad, av järnkontoret den 28 november 1929 utfärdad förbindelse, i vilken förbin-

delse med därtill den 12 juni 1930 gjort tillägg järnkontolet utfäst sig att, därest Hagelins och hans nyssberörda medparters talan i förevarande mål bleve genom laga kraftägande dom helt eller delvis ogillad, till kronan utbetala vad som i överensstämmelse med dylik dom ålåde dem att av omförmälda krigstids- och dyrtidstillägg för åren 1919—1921 utgiva till kronan, dock högst tillhoppa 23,637 kronor 75 öre.

Rådhusrätten utlät sig genom dom den 30 juli 1930:

Enär Hagelin och Sjöblom ävensom Herlenius och Broström, vilka varit förordnade såsom ledamöter i vattenfallsstyrelsen under åren 1919—1921 och förra halvåret 1923 eller en del av dessa tider, icke i sådan egenskap kunde anses hava varit att hänföra till befattningshavare, som avsåges i de i målet åberopade, vid samma tider gällande författningar angående krigstidstillägg, respektive dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, samt omständigheterna i målet icke föranledde att, det oaktat, omförmälda personer, vilka för åren 1919—1921 eller en del därav uppburit dylika tillägg, skulle blivit berättigade att behålla desamma eller Hagelin, Sjöblom och Herlenius skulle erhållit rätt till dyrtidstillägg för förra halvåret 1923, alltså och då Hagelin, Sjöblom och Herlenius ävensom Hansen och Magnell blivit, i mån som de deltagit i de vattenfallsstyrelsens beslut, på grund varav tilläggen för åren 1919—1921 utbetalats, skyldiga att ersätta statsverket ifrågavarande obehörigen utbetalade belopp, funne rådhusrätten den av Hagelin, Sjöblom, Ellen Magnell, Hansens dödsbodelägare och Herlenius' dödsbodelägare mot kronan i målet förda talan icke kunna bifallas.

Svea hovrätt, där samtliga käreande hos rådhusrätten efter vad fullföljt talan, yttrade i dom den 27 mars 1931:

Hovrätten, som ansåge Hagelins och hans nyssberörda medparters i målet förda talan om återfående av omförmälda, av järnkontolet utfärdade förbindelse innefatta jämväl yrkande om befrielse från den dem genom Kungl. Maj:ts förberörda utslag den 11 september 1928 ålagda betalningsskyldighet, funne ej skäl att i rådhusrättens dom i huvudsaken göra annan ändring än att — enär det felaktiga förfarande, vartill vattenfallsstyrelsen genom beslutet om utbetalande av krigs- eller dyrtidstillägg för åren 1919—1921, på sätt rådhusrätten funnit, gjort sig skyldig, med hänsyn till den otydliga avfattningen av åberopade författningar angående dylika tillägg och övriga vid tiden för beslutet gällande hithörande bestämmelser icke kunde anses vara av den beskaffenhet, att de för beslutet ansvariga ledamöterna på grund av sitt deltagande däri ådragit sig ersättningsskyldighet till statsverket för de i anslutning till samma beslut utbetalta belopp — dels Ellen Magnell ävensom Hansens dödsbodelägare förklarades icke vara betalningsskyldiga till kronan för någon del av ifrågavarande, av Hagelin, Sjöblom, Herlenius och Broström uppburna belopp, dels ock Hagelin, Sjöblom och Herlenius' dödsbodelägare förklarades icke vara betalningsskyldiga för högre belopp därav än Hagelin för 7.672 kronor 85 öre, Sjöblom för 4,964 kronor 32 öre och Herlenius' dödsbodelägare för 7,832 kronor 60 öre.

Sedan dels Hagelin, Sjöblom och Herlenius' dödsbodelägare, dels ock kronan sökt ändring i hovrättens dom, har *Kungl. Maj:t i högsta domstolen* meddelat dom i målet den 23 november 1933. Kungl. Maj:ts dom är av följande lydelse:

Enär frågan, huruvida Hansen, Magnell, Hagelin, Herlenius och Sjöblom genom beslutet om utbetalande av krigstids- och dyrtidstillägg för åren 1919—1921 ådragit sig ersättningsskyldighet gent emot kronan, blivit slutligen avgjord genom Kungl. Maj:ts i målet åberopade utslag den 11 september

1928 och följaktligen den i förevarande mål anhängiggjorda talan icke bort av domstolarna upptagas i vidare mån än vad angår yrkandena att Hagelin, Herlenius och Sjöblom måtte förklarar hava varit berättigade till de av dem för åren 1919—1921 uppburna beloppen ävensom till dyrtidstillägg för förra halvåret 1923 samt kronan förpliktas att återställa den till vattenfallsstyrelsen avlämnade förbindelsen,

ty och som vidkommande sistnämnda yrkanden Hagelin, Herlenius och Sjöblom icke kunna anses hava varit att hänföra till sådana befattningshavare i statens tjänst, som avses i de åberopade författningarna angående krigstids- och dyrtidstillägg,

prövar Kungl. Maj:t rättvist att dels undanröja domstolarnas domar såvitt de innefatta yttrande i fråga, som enligt vad nyss sagts icke bort i målet komma under bedömande, dels fastställa hovrättens domslut i vad den mot kronan förda talan beträffande huvudsaken i övrigt lämnats utan bifall.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift hava *änkorna Tyra Hansen, Alice Herlenius, född Lilliehöök, och Ellen Magnell* samt *vice häradshövdingen Hagelin* anfört följande:

På grund av Kungl. Maj:ts omförmälda dom den 23 november 1933 ålåge det Hansen, Magnell, Hagelin och Herlenius, vilka deltagit i beslutet om utbetalningarna för år 1919 och förra halvåret 1920, att gemensamt eller vem gälda förmådde till statsverket inbetala 9,503 kronor 94 öre samt Hansen, Magnell, Hagelin, Herlenius och Sjöblom, vilka deltagit i beslutet om utbetalningarna för senare halvåret 1920 och år 1921, att gemensamt eller vem gälda förmådde till statsverket inbetala 14,133 kronor 81 öre, allt med öppen lämnad rätt för dem, som betalningsskyldighet sålunda ålagts, att hos vederbörande söka sitt åter efter befogenhet. Hansen, Magnell och Herlenius vore numera avlidna. Vad sålunda oriktigt utbetalats till Hagelin, Herlenius och Broström hade till statsverket återgäldats av Hagelin samt dödsboen efter Herlenius och Broström.

Vad Sjöblom beträffade, hade han genom vattenfallsstyrelsens beslut tillerkänts i dylika tillägg sammanlagt 4,964 kronor 32 öre. Emellertid hade av detta belopp Sjöblom uppburit endast 4,297 kronor 65 öre. Återstoden, 666 kronor 67 öre, utgörande Sjöbloms sista arvode i vattenfallsstyrelsen, hade innehållits och tillsvidare inreverserats till verkets kassakontor. Vidare hade vattenfallsstyrelsen genom utdelning i Sjöbloms konkurs uppburit 346 kronor 11 öre. Sjöbloms skuld till styrelsen utgjorde således nu 3,951 kronor 54 öre. Enligt av landsfiskalen i Vätö distrikt den 9 december 1933 utfärdat intyg saknade Sjöblom tillgångar till gäldande av sin skuld till statsverket, och betalningsansvaret drabbade därför sökandena.

Med hänsyn till den otydliga avfattningen av åberopade författningar angående dylika tillägg och övriga vid tiden för besluten gällande, dithörande bestämmelser — ett sakförhållande, som Svea hovrätt understrukit i sin förut omförmälda dom den 27 mars 1931 — förefölle den tolkning, vartill de beslutande ledamöterna gjort sig skyldiga, synnerligen förlåtlig och förklarlig. Vidare kunde framhållas, att regeringsrätten i yttrande över den år 1929 gjorda framställningen från Hansen, Herlenius, Hagelin, Sjöblom och stärbhusdelägarna efter professorn Magnell om befrielse från dem i förevarande avseende åliggande betalningsskyldighet enhälligt hemställt, att Kungl. Maj:t med avseende å förekomna omständigheter måtte bereda vederbörande ersättning för vad som visades hava utgivits på grund av här angivna utbetalningar, samt att statskontoret likaledes tillstyrkt bifall till framställningen. Vid sådant förhållande syntes det icke obilligt begärt, att statsverket ville avstå från att återkräva det belopp, som utbetalats till Sjöblom och som sålunda kommit endast honom till godo.

På grund av det anförda hava sökandena hemställt om befrielse från dem åliggande betalningsskyldighet beträffande det belopp, som utbetalts till Sjöblom och som han icke förmått återgälda, eller 3,951 kronor 54 öre.

I utlåtande den 29 december 1933 har *statskontoret* under erinran om sitt förut återgivna utlåtande den 29 januari 1929 anført att, då numera en väsentlig del av de anmärkta beloppen blivit till statsverket inlevererad, det syntes statskontoret rimligt, att sökandena befriades från betalningsskyldighet för det belopp, som icke kunnat av Sjöblom återbetalas.

Departements-
chefen.

Då förenämnda proposition nr 152 avläts till 1929 års riksdag, gällde framställningen fullständig befrielse för vederbörande från skyldigheten att återbetala omförmälda, till ledamöter i vattenfallsstyrelsen under åren 1919—1921 oriktigt utbetalta dyrtidstillägg. Saken har nu såtillvida kommit i ett ändrat läge, som av dessa belopp, tillhopa 23,637 kronor 75 öre, till statsverket inbetalats sammanlagt 18,673 kronor 43 öre, utgörande vad som oriktigt utbetalats till Herlenius, Hagelin och Broström. Därför har utdelning i Sjöbloms konkurs erhållits med 346 kronor 11 öre samt av Sjöblom tillkommande arvode ett belopp av 666 kronor 67 öre aldrig utbetalts till honom.

Nu föreliggande framställning avser befrielse från återbetalningsskyldighet av återstående 3,951 kronor 54 öre, som utgått till Sjöblom och som på grund av dennes bristande betalningsförmåga sökandena hava att återgälda. Lika med statskontoret finner jag det rimligt, att i vad det gäller sökandena dessa befrias från ifrågavarande, dem åvilande betalningsskyldighet för dyrtidstillägg, som utbetalts till Sjöblom. Härtill torde riksdagens medgivande böra inhämtas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att den generaldirektören F. V. Hansens, kabinettskammarherren A. Herlenius' och professorn C. J. Magnells efterlevande samt vice häradshövdingen E. O. Hagelin åliggande återbetalningsskyldigheten beträffande ifrågavarande, till lantbrukaren P. H. Sjöblom såsom ledamot av vattenfallsstyrelsen oriktigt utbetalta dyrtidstillägg om tillhopa 3,951 kronor 54 öre må efterskänkas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

A. C. F. v. Krusenstierna.